

Livet på den yderste rand

Imponerende værk om danske og norske fangstmænd i Nordøstgrønland

BAGGRUND

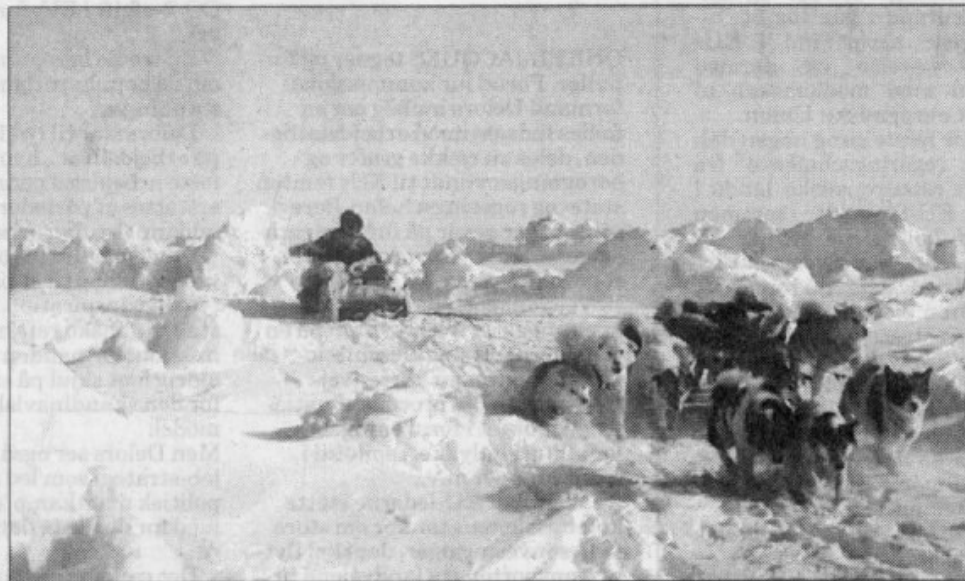
Jesper Ravn
Nogle led druknede, når hundeslæden gik gennem isen, andre fik skørbug og forfrysninger. Flere omkom ved vådeskud, og en enkelt måtte lade livet for en vred isbjørn. Flere måneder om året levede de i nattemørke, ofte i ned til 40 graders frost, lukket inde på ganske få kvadratmeter. Og det skete, at drivisen holdt sommerens forsyningsskib borte, så de måtte overleve endnu en nådesløs vinter på de sidste reserver.

Det var ingen spøg at være fangstmand i Nordøstgrønland i første halvdel af dette århundrede. Alligevel vendte mændene tilbage, år efter år, draget af den umådeholdne skønhed og vildskab i den vidtstrakte ødemark. Kun eskimoer havde i fordums tid sporadisk beboet området.

Her, i civilisationens yderste rand, byggede danske og norske fangstmænd i alt 350 stationer og hytter, som de brugte, når de tilså deres fælder på vidderne. Nogle af hytterne er i dag rene ruiner, andre kan stadig anvendes til overnatning og bruges af Sirius-patroljen.

Om disse hytter og deres beboere handler det spændende værk 'Nordøstgrønland 1908-60. Fangstmandsperioden', udgivet af Dansk Polarcenter. Bogen, der har 409 sider og er tæt illustreret med historiske og nutidige sort-hvid fotos, har set dagens lys gennem støtte fra en række fonde.

Forfatteren er Peter Schmidt Mikkelsen, der selv har en fortid i Slædepatroljen Sirius i årene 1977-79. Han har gennem en imponerende, årelang research indsamlet dagbøger, optegnelser og arkivfotos, foruden at han i Norge og Danmark har interviewet mange af de omkring 250 tidligere fangstmænd, hvis

Trods de umenneskelige forhold med måneders nattemørke og 40 graders frost vendte mange fangstmænd tilbage til ødemarken år efter år. - Arkivfoto: Ono Fleischer

hytter han lærte at kende under sin patruljetjeneste.

Forholdet mellem danskere og nordmænd var i almindelighed særdeles godt. Man hjalp hinanden, fejrede jul og nytår sammen og undsatte hinanden ved ulykkestilfælde og sygdom.

- Årene på Grønland var den bedste periode af mit liv. Jeg elskede landet og friheden, som det gav mig. Det var et liv, som passede mig bedre end noget andet, jeg har prøvet, og det er ikke så lidt. Kammeraterne, som jeg havde dér, danske og norske, var alle de bedste, jeg nogensinde har haft, fortalte nordmanden Frederik Sæterdal i 1992.

Han var en af de legendariske personligheder på kysten, som der gik frasagn om. Sæterdal havde i en alder af 14 år skudt sin første isbjørn på Svalbard, hvor han overvintrede med faderen.

Hans kone Solveig var den tredje kvinde, som tog med på overvintring i Nordøstgrønland. Hun var ung og smuk og så ud, 'som kommer hun ret fra Hollywood', noterede en fangst-

mand. Solveig Sæterdal vakte beundring ved at deltage aktivt i fangstlivet med eget hundespand og fangstterræn, og hun var også med til at fiske laks om sommeren.

Fangsten var altovervejende polarræv, som i begyndelsen blev fanget med forgiftet madding eller i fodsakse, senere næsten udelukkende i klap- eller kassefælder. Pæne skind indbragte godt på pelsauktionerne, op til flere hundrede kroner. Også isbjørne blev der nedlagt en del af. Desuden hermelin, en sjælden gang ulv, og moskusokser og hvalrosser, der brugtes til hundefoder.

Både danske og norske fangstfolk nød godt af støtte fra deres respektive regeringer. Den norske fangst foregik gennem selskabet Arktisk Næringsdrift, den danske gennem A/S Østgrønlandsk Kompagni (1919-1924), senere Nanok, der blev stiftet i København i 1929. Fangsten i sig selv var kun i sjældne år økonomisk bæredygtig, men det var vigtigt for både Danmark og Norge at mar-

kere deres tætte tilhørsforhold til området.

Således kom fangstmændene til at spille en vigtig politisk rolle i det, der blev kendt som den dansk-norske territorialkonflikt om Nordøstgrønland. Striden varede fra 1921 til 1933, da den endte med en kendelse den 5. april ved den internationale domstol i Haag: Danmark skulle have fuld suverænitæt over Østgrønland. En gensidig overenskomst mellem de to lande gav Norge ret til besejling, jagt og fiskeri frem til 1967. I praksis ophørte den norske virksomhed i området dog i 1959.

Den Anden Verdenskrig bragte store forstyrrelser til den ellers så fredelige ødemark. Grønland har stor betydning for luftmassernes bevægelse i Nordatlanten og Vesteuropa og blev dermed et område af strategisk vigtighed for de krigsførende parter.

Både Tyskland og de allierede ønskede kontrol over Nordøstgrønland for at kunne oprette vejrstationer, så de kunne sende vigtige meteorologiske data til

deres respektive luft-

For fangstfolkene det, at de i det store måtte indstille deres hverv i krigsårene. I den forbindelse blev den del af den danske besiddelse til Danmark helt afbrudt. De fleste af amerikanske og britiske marinefartøjer blev tvunget til Vestgrønland eller USA, nogle blev ind i Nordøstgrønland. Slædepatrulje, som blev rettet af USA. Den observerede det enorme grønlandske kystfor at sikre, at tyskerne fik oprettet en vejrstation.

Men den 11. marts opdagede patruljen en datar fra et tysk krigsskib, Hansa Bugt havde oprettet en vejrstation på Svalbard, hvorfra de i et halvt år havde sendt efterretninger om vejret til Tromsø, som var besatte Norge. Det fik tyskerne under ledelse af kaptajn Hermann Rittner til at angreb og ødelagde den tyske hovedkvarter for en vejrstation og de tre grønlænderes. På tilbagevejen til Danmarkstøtten i Bugt støttede tyskerne danske patruljemænd. Knudsen, som blev med et skud i brystet.

Kaptajn Rittner kom sig senere til den danske myndigheder i Svalbard. Amerikanerne landede i maj 1943 tyske base i Hansa Bugt med B-17 'Flyvende fæstning' og to B-24 'Liberator' befly. Bomberne blev kastet fra stor højde og gjorde ikke større skade, men tyskerne opgav om en ny overvintring blev i juni evakueret til Danmark.

Flere af de tidligere fangstmænd blev uddannet efter verdenskrigen knyttet USAs luftvåben til at undervise piloter og dan man overleve i nødlanding i arktiske områder.

Bogen kan købes hos den lokale boghandler eller på Geografforlaget. (R)